

Yenilikçilik Ruhu
Baş Məqalə - Betti Bleyer

Mənbə: Azerbaijan International jurnalı - Aİ 9.1 (Yaz 2001)
© 2003. Azerbaijan International
AZERI.org

Bu il dekabrın 17-də Azərbaycan digər keçmiş 14 Sovet Respublikaları ilə birgə Sovet İttifaqının dağılmasının və çoxdandır həsrətində olduqları müstəqilliklərinin 10 illiyini qeyd edəcəklər. Bu 10 il çox keşməkeşli keçmiş, dəyişikliklər, qeyri-müəyyənlik, qəzəb və əzab, eyni zamanda imkanlar, yeni başlanğıclar, yenidən qiymətləndirmə və novatorluq dolu dövr olmuşdur.

Qərblilər, xüsusilə də 1990-cı illərin hadisələrinin şahidi olmayanlar, çox zaman ötən bu 10 il ərzində elə də böyük inkişafın baş vermədiyindən şikayətlənirlər. Lakin vəziyyətin tarixi, sosial-siyasi və iqtisadi kontekstdən yaxından öyrənilməsi həqiqətən də həddindən çox uğurlu addımlar atıldığını təsdiq edir.

Belə səbirsizlik mənə 1970-ci illərin ortalarında Yunanıstanda yaşadığım vaxtları xatırladır. O vaxt orada hərbiçilər çevriliş edərək hakimiyyəti ələ keçirmişdilər. İnsanların çoxu diktator Corc Papadopolusun yıxılmasını görmək istəyirdi. Və mən də sadəlövlüklə fikirləşirdim ki, əgər bu şəxs hakimiyyətdən devrilsə, onda hər şey çox güman ki, bir neçə gün ərzində öz yoluna düşəcək. Ancaq işlər mən fikirləşdiyim kimi getmədi.

Eynilə keçmiş Sovet Respublikalarında da mən fikirləşdiyim kimi alınmadı. Dəyişikliklər birdən-birə deyil, tədricən baş verir. Bəzən inkişaf demək olar ki, hiss edilməyəcək dərəcədə baş verir. Köhnə siyasi və iqtisadi sistemlərin qüvvədən düşdüyünün elan edilməsi hər şeyin bir gecənin içərisində dəyişəcəyi demək deyildir. Köhnə qayda və inamlar yeniləri ilə əvəz olunana qədər insanlar artıq yox olmuş sistemdən qalan tanış, köhnə vərdislərinə davam edəcəklər.

Əslində insanlar yenilik etmək üçün hədsiz bacarığa malikdir. Öz ehtiyaclarını ödəmək və məqsədlərinə nail olmağın ən münasib yollarını mütəmadi qiymətləndirərək həyata daim dinamik yanaşmışlar. Hətta Bakının qərbində yerləşən, ən azı 5000 il əvvəlki dövrə aid olan ən qədim insan məskəni olan Qobustandakı qaya rəsmləri də insanın təbiəti öz

xeyrinə istifadə etməyə çalışması ilə yenilik yaratma xarakterinə malik olmasının sübutudur (Üz qabığa bax).

Biz bu nömrədə Azərbaycan cəmiyyətini formalaşdıran bəzi yenilikləri tədqiq etməyə çalışmışıq. Etiraf etməliyik ki, bu mövzunu arzu etdiyimiz kimi əhatə edə bilməmişik. Hiss olunur ki, burada tikinti sənayesi və ya beynəlxalq bank infrastrukturu—şəxsi mülkiyyətin bu günkü canlı barometri haqda heç bir müzakirə əhatə edilməmişdir.

Aşağıdakılar son zamanlar müşahidə etdiyimiz yeniliyin xarakterik əlamətləridir:

1. Gənclər Aparıcı Qüvvədir

Məsələn yenilik yaratmağa gəldikdə, elə gözlənilirdi ki, çox vaxt 20-30 yaşlarında gənclər bu sahədə ön xətdə dayanırlar. Məsələn, Xəyal Tağıyev. O, ANS TV-də Dağlıq Qarabağ münafiqəsi ilə bağlı mövzulara həsr edilmiş həftəlik yayımlanan proqrama Ermənistan əməkdaşı ilə birlikdə aparıcılıq edir (Bax: "Dəyişiklik siqnalı," səhifə 20). Qərbdə belə siyasi məsələ ilə bağlı bir proqramı çox güman ki, 50-60 yaşlarında bir şəxs aparardı. Xəyal isə 34 yaşındadır.

2. Millətçilik Ruhunun Meydana Gəlməsi

Bu günlər azərbaycanlılar öz köklərini aşkar edir və azərbaycanlı olmağın nə demək olduğunu bir daha müəyyən edirlər. Bu yeni bir anlayışdır. Sovet dövründə vətəndaşlara "Sovetçi" olmaları və 15 respublikadan ibarət olan əzəmətli birlik olan və 10 vaxt qurşağı boyunca məsafəni əhatə edən o böyük ölkədə yaşayan çox saylı etnik qruplar haqda fikirləşmək təbliğ olunurdu. Azərbaycan gəncləri öz milliyyətləri haqda heç vaxt dərinlən fikirləşmirdilər. İndustrial muğam (Səh. 46) və Dəyirman rep qrupu (Səh. 48) haqda olan məqalələr yeni formaları qəbul etməklə yanaşı öz milli mənsəbiyyətini fəxrlə tədqiq etmə meylləri barədə söhbət açır.

3. Kommersiya Xarakterli Yeniliklər

Sovet dövründə cəmiyyətdə təşkilati güc Kommunist Partiyası bürokrasiyasına məxsus idi. Bu gün isə, kommersiya maraqları hərəkətverici qüvvədir. İnsanlara aydın olur ki, pulu xərcləməyin yollarını öyrənsələr, ideyalarını reallığa çevirə bilərlər. Sığorta belə misallardan biridir (Səh. 64). Əvvəllər onların qayğısına qalındıqlarını güman etdiklərindən onlar qiymətlərə elə də fikir vermirdilər.

4. Fəallıq

Azərbaycanlılar artıq öyrənirlər ki, gələcəklərini formalaşdırmaq istəyirlərsə, onda şəxsi təşəbbüs göstərməlidirlər. Onlar artıq passivliyə yol verə bilməzlər. Baxmayaraq ki, onlar uzun müddət ABŞ Konqresinin Azadlığa Dəstək Aktının 907-ci düzəlişi qəbul etməklə Azərbaycanı digər 15 keçmiş Sovet Respublikaları içərisində istisna etməsindən və Azərbaycan hökumətinə birbaşa yardımı qadağan etməsindən şikayət etmişlər, bunu deməyə yəqin ki, haqqımız çatır ki, belə ədalətsiz, məhdudiyyətlər qoyan qanunvericiliyin ən böyük bəhrələrindən biri odur ki, azərbaycanlılar artıq oyanır və

onlara məlum olur ki, öz talelərini qorumağa gəldikdə himayəçi ata deyilən bir şey yoxdur. 1990-cı illərin əvvəllərində Amerikanın Sovet İttifaqını əvəz edəcək yeni bir xilaskar olacağına ümid etmə meylı var idi. İndi isə onlar tamam başqa cür fikirləşir: hər şey onların öz əlindədir. Beləliklə yeni aktivizm ruhu yaranmağa və milləti formalaşdırmağa başlayır. Buna bu gün ən canlı nümunə əhalinin Qarabağ probleminə münasibətidir. Aprelin əvvəllərində Azərbaycan və Ermənistanın prezidentləri ABŞ dövlət katibi Kolin Pauelin dəvəti ilə Qarabağ münaqişəsinin həlli yollarını müəyyən etməyə cəhd etmək üçün Floridada Ki Uest şəhərində olarkən xalq möhkəm inadla özlərinin hesab etdikləri Dağlıq Qarabağı verməklə nəticələnəcək sülhə razı olmadıqlarını inadla bildirirdilər. Və onlar lazım olan təqdirdə öz torpaqlarını geri almaq üçün müharibəyə getməyə hazır olduqlarını bildirmişlər. Belə şəxsi aktivlik Azərbaycanda tamamilə yenidir.

5. Optimizm Əhval-Ruhiyyəsi

Azərbaycanlıların əsasən 70 illik Sovet hakimiyyəti dövründə süni surətdə yaradılan maneələri dəf etmə cəhdlərində rast gəldiyi bütün çətinliklərə baxmayaraq, dəfələrlə müsahibələrdə biz insanlardan “Biz gələcək haqda optimist fikirdəyik” fikirlərinə rast gəlmişik.

Və bu yenilikçiliyə təkan verən vasitə kimi xidmət edəcək ötən onilliyin pragmatizmindən köklənən ehtiyatlı və məhdud şəkildə mövcud olan optimizmdir ki, bu da öz növbəsində gələcək üçün daha çox ümid və imkanların doğrulmasına səbəb olacaqdır.

Tərcümə: Ülviyyə Məmmədova

Yoxladı: Gülnar Aydınmırova

Redaktə etdi və veb üçün hazırladı: Aynurə Hüseynova